

Tema 2: Tosprogede

Sprogvurdering af tosprogede 3-årige skal som udgangspunkt ske med et andet materiale end til børnene med dansk som modersmål fordi deres vej ind i sproget er en anden.

Forvaltningsmæssigt er sprogvurderings- og opfølgningsindsatsen for de børn der taler et andet sprog end dansk derhjemme, placeret i en helt anden ramme end børn med dansk som modersmål, nemlig i folkeskoleloven – også når det gælder børn på 3-6 år. Det er tanken at kun børn med dansk som modersmål skal have en sprogvurdering efter dagtilbudslovens § 11. Tosprogede børn skal også sprogvurderes når de er 3 år, men dette sker efter folkeskolelovens § 4a. Ministerierne har også udviklet to forskellige materialer til formålet: *Sprogvurderingsmateriale til 3-årige* til børn med dansk som modersmål og *Vis, hvad du kan* til de tosprogede børn.

Et sprogvurderingsværktøj bør kunne tage højde for om barnet har dansk som modersmål eller en tosproget baggrund, og det er også grunden til at ministerierne har valgt to forskellige tilgange. Samtidig kan der dog være ulemper i at skulle foretage denne opdeling af børnene, og fx i Albertslund Kommune har man hidtil screenet alle børn med den samme test for at undgå at skille de tosprogede børn ud som en særlig gruppe.

To spørgsmål rejser sig i forbindelse med indførelsen af sprogvurderinger for alle 3-årige:

- Hvordan adskiller sprogvurderinger af tosprogede sig fra sprogvurderinger af børn med dansk som modersmål?
- Hvad skal man være opmærksom på i samarbejdet med forældre til tosprogede børn?

Den svenske forsker og logopæd Eva-Kristina Salameh har bidraget med de teoretiske input

til betragtningerne nedenfor om disse spørgsmål. Hun forsker i svensk-arabiske børns sprogtilegnelse og sprogforstyrrelser.

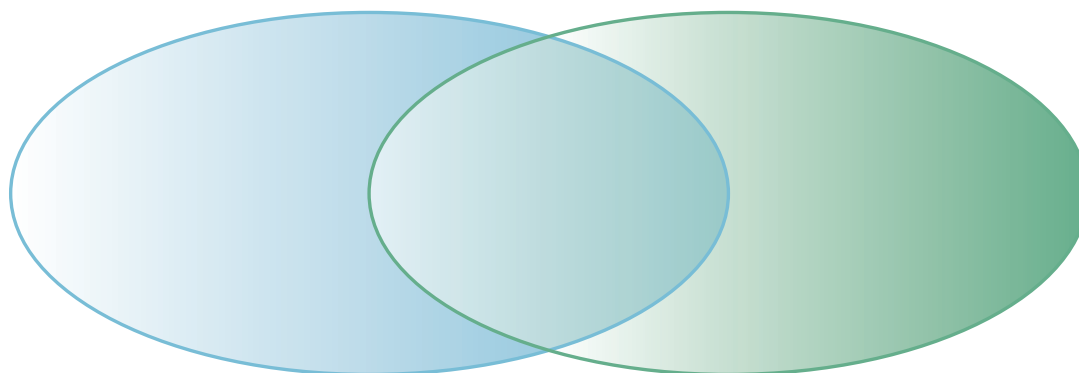
Tosprogethed

Et tosproget barn er ikke "to etsprogede børn i samme krop" – det at være tosproget er en unik tilstand. Det skyldes at sprogtilegnelse altid foregår som en del af en bredere socialiseringsproces. Rent konkret kommer dette til udtryk ved at barnet ikke behersker de samme begreber på modersmålet og sit andetsprog. Selvom der selvfølgelig vil være en del overlap, bærer barnets ordforråd på modersmålet præg af at det tales i hjemmet, mens ord der hører institutions- og skoleverdenen til, vil være stærkere repræsenteret på andetsproget.

Generelt har de fleste tosprogede børn hvis modersmål er et minoritetssprog, et mindre ordforråd på begge sprog end etsprogede børn, og huller i ordforrådet på begge sprog er noget mange tosprogede børn i denne situation må kæmpe med opvæksten igennem.

Modersmål

Andetsprog

Hvert sprog har sin egen pragmatik (måden sproget anvendes på i praksis), og forældrene har afgørende betydning for barnets udvikling af pragmatikken. (Deres betydning er også vigtig når det gælder udviklingen af udtryksdelen af sproget – ordforråd, grammatik og udtale – og indholdsdelen). Blandt andet derfor er det vigtigt at forældrene taler modersmål med barnet da det primært er fra dem det lærer dette.

Vurdering af sprogvanskeligheder hos tosprogede

Når et tosproget barn har vanskeligheder på sit andetsprog, kan det skyldes specifikke vanskeligheder eller blot være en følge af manglende eksponering for værtslandets sprog. Eva-Kristina Salameh understreger at der kun er tale om specifikke forstyrrelser hvis barnet oplever de samme problemer i beherskelsen af sit modersmål. Det tager tre-otte år at få udviklet sit andetsprog, især leksikalt, til det krævede niveau i skolen. Man kan derfor ikke bedømme tosprogedes andetsprog ud fra deres alder, men må se på hvor længe og i hvor høj grad de er blevet eksponeret for andetsproget.

For at få et fyldestgørende billede af barnets sprog må man lave en egentlig undersøgelse af dets modersmål, men dette kan i praksis være svært. En praktisk håndterlig fremgangsmåde kan være at spørge forældrene om hvordan barnets modersmål har udviklet sig. Ved at bede dem sammenligne med barnets søskende, fætre og kusiner osv. kan man få en ret præcis målestok. En anden indikator er at se på om for-

ældrene selv har brug for tolk efter mange år i landet. Det afspejler i givet fald vanskeligheder ved at lære sprog som kan være arvelige.

Sprogindlæring som socialisering

Eva-Kristina Salameh ser sprogindlæringen som en del af en socialiseringsproces. Der er store forskelle på hvordan børn lærer at tale i forskellige kulturer. I den vestlige middelklassekultur gør man meget ud af at tale med barnet fra det er helt lille. Med babytalk gøres barnet til centrum i én til én-kommunikation med forældrene fra den dag det kommer til verden. Når barnet bliver i stand til at tale, lægger man vægt på at det får mulighed for at ytre sig, og det anses for vigtigt at lytte til barnet. Den voksne muliggør en samtale med barnet både ved at forenkles sit eget sprog og gennem vidtgående fortolkninger af barnets udsagn.

I en del andre kulturer finder man en helt anden tilgang. Fx må små børn i nogle kulturer ikke indlede en samtale med voksne uden at være blevet tiltalt først, og de skal finde deres plads i samtaler der foregår mellem mange på en gang. Det er heller ingen selvfølge at den voksne tilpasser sit sprog til barnet – man konstaterer blot at barnet endnu er for lille til at forstå det sagte. Men barnet er med og lytter til det der foregår.

Derfor er en oplagt faldgrube ifølge Eva-Kristina Salameh at man forudsætter at de tosprogede børns forældre har samme syn på udviklingen af børns tale som vi har i den vestlige kultur. Vi kommer let til at gå ud fra at barn-forældre-relationen

er den vigtigste, og at sproget skal læres gennem én til én-kommunikation selvom barnet måske vokser op i en stor søskendeflok og oftest bliver passet af andre medlemmer af familien.

Hvad der derimod gælder alle steder, er at børn lærer at tale og forstå uanset socialiseringsform. Men de lærer ikke nødvendigvis at tale på samme måde. De forskellige socialiseringsformer er hver især velegnede i den kultur de er udviklet i og til. Men når familien emigrerer, stilles der nye krav. Derfor betyder det meget for barnets sprogtiltagelse hvordan forældrene forholder sig til det nye lands kultur.

I den vestlige kultur bliver børn fra de er helt små, trænet i spørgsmål-svar-mønsteret, og dette ligger allerede fast når barnet er 2½. Børnene er vant til at de voksne stiller dem spørgsmål for at træne dem, fx ved at spørge: "Hvor er manden på billedet?", selvom de godt kender svaret. Det er imidlertid ikke alle kulturer der socialiserer til denne kommunikationsform, og det er et problem for børnene når de allerede i børnehaven implicit forventes at kunne kommunikere på denne måde, der også er den bærende kommunikationsform i skolesystemet. Derfor er det nødvendigt at barnet får trænet dette, fx ved at få læst højt eller deltage i længere samtaler af et vist kompleksitetsniveau for at udvikle det sprog der kræves i skolesystemet.

Forældrene som ressource

Eva-Kristina Salameh lægger meget vægt på at se forældrene som en ressource, ikke en barriere, i barnets sprogindlæring. Det er vigtigt at det pædagogiske system viser respekt for familiens kultur og respekterer at der findes mange måder at lære at tale på. Det betyder selvfølgelig ikke at man skal undlade at komme med forslag til hvordan forældrene kan styrke barnets sproglige udvikling, men man skal møde forældrene med en "kulturel indfølelse". I stedet for fx at slå så hårdt på højtlesning fra en børnebog, der er et ukendt fænomen i mange kulturer, kan man opfordre forældrene til at kigge i fotoalbum med deres børn og tale med dem om

billederne. Det kan give meget af den samme stimulering som højtlesningen.

Forældresamarbejde

Nogle tosprogede børns forældre taler meget lidt dansk, forstår ikke personalets beskeder i daginstitutionen, og kommunikationen med personalet er meget begrænset – og dette er et vilkår i samarbejdet. Men det gælder selvfølgelig ikke alle, og fx i Albertslund er der gjort gode erfaringer med at sende personalet på kursus i at samarbejde med de tosprogede forældre for at nedbryde fordomme og kulturel berøringsangst. Der hvor samarbejdet lykkes, har man fået skabt en dialog om barnet uden at fokusere

ANBEFALINGER

Hvis de tosprogede børn har vanskeligheder, skal man være opmærksom på om det kun gælder på fremmedsproget (dansk) eller også på deres modersmål.

De tosprogede børns forældre er en vigtig ressource i sprogstimuleringen af børnene, men de skal gives plads til at bidrage på en måde der giver mening for dem. Den vestlige middelklasse-måde at lære sprog på er ikke den eneste rigtige.

på de kulturelle forskelle, og oftest viser det sig at det man så som udtryk for hjemlandets kultur, blot er et træk ved den specifikke familie man samarbejder med. Det har været en vigtig erfaring at man ikke skal prøve at "disciplinere forældrene ovenfra", men skabe en dialog og tage forældrenes ønsker alvorligt. Samtidig er det oplagt at pædagoger og talehørpæda-

goger kan have en viden om sprogtilegnelse som de er nødt til at handle i forhold til, og de må derfor trods berøringsangst eller genert-hed. Men i stedet for at komme med faste løsninger kan man spørge forældrene om hvordan de selv kan forestille sig at bidrage til barnets sprogstimulering.

CASE:

Effekt af sprogstimulering for tosprogede børn

Tabellen nedenfor viser virkningen af den sprogstimulerende indsats for de tosprogede børn. Tallene illustrerer det forløb børnene i sidste års 1. klasse har haft. Det fremgår at der var 58 børn der ikke havde et alderssvarende dansk sprog da de for et par år siden blev indskrevet i daginstitution. 20 børn skulle have basisundervisning, og 38 fik supplerende undervisning. Da børnene nåede 1. klasse, havde 27 et alderssvarende dansk, og kun 8 havde behov for basisundervisning. Man kan også se at der var flere basisbørn i børnehaveklassen end i daginstitutionen, hvilket måske hænger sammen med mere skarpt formulerede krav. Kommunens generelle erfaring er at rykket hvor børnene går fra at være "basisbørn" til "supplerende", sker i slutningen af 1. klasse.

Opgørelse over tosprogede elever i 1. klasse 2006/07 – forløb i sprogundervisningen

	Basisbørn	Supplerende underv.	Alderssvarende	I alt
Ved indskrivning	20	38		58
BH-klasse	30	18	10	58
1. klasse	8	23	27	58

Kilde: PPR i Albertslund Kommune.

Note: Statistikken omfatter fem af kommunens syv skoler.